

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії ХДАК

_____ **Василь ШЕЙКО**
(підпис)

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ
для здобуття ступеня бакалавра для осіб, які здобули раніше такий самий або вищий ступінь (рівень) вищої освіти або здобувають його не менше одного року та виконують у повному обсязі індивідуальний навчальний план
(Спеціальність 034 Культурологія)

Розглянуто і затверджено
на засіданні Ради факультету
культурології
Протокол № 8
від 26 квітня 2022 року

ВСТУП

Фаховий іспит проводиться з метою перевірки рівня і якості загально-професійної й спеціальної підготовки потенційних здобувачів вищої освіти і дозволяє виявити й оцінити їх готовність до вирішення професійних завдань та до наукової й науково-практичної діяльності.

Абітурієнти повинні знати:

- вихідні терміни на категорії культурології;
- головні культурологічні теорії та персоналії;
- тематику досліджень з культурології;
- умови функціонування культури в суспільстві;
- характерні риси світових культурних систем;
- загальні характеристики сучасних культур;
- сучасні підходи до вирішення традиційних культурологічних проблем.

Абітурієнти повинні вміти:

- користуватись базовими поняттями та методологічними підходами культурології при аналізі культурних феноменів, культурно-історичного процесу, сучасної культурної ситуації;
- визначати структурно-морфологічні особливості тієї чи іншої культури;
- обговорювати характерні аспекти чільних підходів до сутності культури;
- дискутувати з приводу досягнень, протиріч, проблем та криз світової та української культури;

Пропоновану Програму складено враховуючи основні цілі, вимоги і зміст навчання на I курсі спеціальності «Культурологія».

Випробування проводиться у формі екзамену.

ПРОГРАМА

Тема 1. Предмет та задачі, структура та функції культурології. Міждисциплінарний статус культурології в системі гуманітарного знання

Культура як предмет культурологічного дослідження. Науки про культуру: філософія культури, соціологія культури, історія культури тощо. Походження терміну «культурологія» та створення науки «культурологія» Л. Вайтом. Культурологія та культурні дослідження: спільне та відмінне. Західна та радянська (пострадянська) культурологія.

Структура культурологічного знання. Міждисциплінарний статус культурології. Проблематика культурологічних досліджень.

Тема 2. Людина в символічному світі культури. Культура та міф

Символічна природа культури. Людина як творець символічного світу культури. Е. Касієр, К.-Г. Юнг та їх погляди щодо культуротворчого потенціалу символу.

Культуротворча роль міфу в архаїчній та сучасній культурі. Теорія міфу М. Еліаде, міфологічний вимір тоталітарних культур, міф та сучасна масова культура.

Тема 3. Культурні цінності та норми. Культурна динаміка. Ментальне поле культури

Цінності та норми як втілення культурних сенсів. Філософська аксіологія та класифікації цінностей. Ціннісні орієнтації суб'єкта культури та соціокультурні норми. Динаміка європейської культури з точки зору аксіологічної теорії культури П. Сорокіна.

Проблема співіснування різних ціннісно-сміслових орієнтирів у сучасній культурі, толерантність та загальнолюдські цінності.

Ментальне поле культури як її «сміслові середовище». Ментальність як несвідома форма втілення уявлень людей певної соціокультурної спільноти. Історія культурологічного вивчення ментальностей: етнологічні студії М. Мосса та Л. Леві-Брюля, праці представників школи «Анналів» (Л. Февр, М. Блок, Ф. Бродель, Ж. Дюбі, Ж. Ле Гофф).

Тема 4. Традиція та інновація. Звичай та ритуал. Міжкультурні комунікації

Внутрішні механізми культурного розвитку та самозбереження культури. Культуротворчий потенціал традиції в минулому та сучасності. Традиції та інновації як взаємопов'язані механізми культурогенезу. Культурний зміст звичаю та ритуалу: спільне та відмінне.

Значення терміну «комунікація» та спектр його використання в культурології. Розмаїття міжкультурних комунікацій: інтеграція, асиміляція, акультурація, геттоїзація. Комунікативний вимір глобалізації.

Тема 5. Типології культури. Культури та субкультури

Культурологічний сенс розбудови типологій культури. Можливі принципи відокремлення культурних типів. Культурантропологічна (Дж. Фейблман) та семіотична (Ю. Лотман) типології культури.

Метакультура та субкультура. Принципи створення та функціонування субкультур. Субкультури минулого та субкультури сучасності.

Тема 6. Фізична культура. Сексуальна культура. Культура повсякденності

Соціокультурні виміри людської тілесності. Культурологічний зміст понять «фізична культура» та «техніки тіла». Етнолог М. Мосс та його класифікація «технік тіла».

Сексуальність як продукт тілесного, душевного та духовного. Сексуальна культура як тема культурологічних досліджень (З. Фрейда, М. Фуко, І. Кон). Гендер і культура.

Культура повсякденності як простір втілення людських сенсів. Форми культури повсякденності та дослідження її генези в працях представників школи «Анналів» (Ф. Бродель, Ж. Ле Гофф).

Тема 7. Семіотика культури. Герменевтика культури

Семіотика як наука про знаки і знакові системи. Витоки семіотики. Ф. де Соссюр, Ч. Пірс та Ч. Моріс. Вчення про семіосферу Ю. Лотмана. Західна семіотика культури: Р. Барт, У. Еко.

Герменевтика: походження терміну та його трансформації у часі. Чільні категорії герменевтики – розуміння, контекстуальний підхід, конгеніальність, правило «герменевтичного кола». Філософська герменевтика та дослідження культури в працях Ф. Шлейєрмахера, М. Гайдеггера, Х.-Г. Гадамера та П. Рікера. «Насичений опис» культури як герменевтична практика в просторі культурної антропології (К. Гірц).

Тема 8. Сучасна українська національна культура: культурологічний аналіз

Українська культурологія: персоналії та проблематика. Українська мова та культура: взаємозв'язок і взаємовплив. Регіональна та культурна неоднорідність України: Захід, Схід, Південь та Центр. Культурні конфлікти на теренах сучасної України та можливості їх

подолання у культуротворенні. Масова українська культура. Національна еліта та її вплив на формування культурної свідомості українців. Україна у контексті світової культури. Український постмодернізм (література, театр, кіно, фотомистецтво, живопис та ін.).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

НАВЧАЛЬНІ ВИДАННЯ

- Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство і культурологія ; пер. з англ. – Київ : Смолоскип, 2008. – 360 с.
- Гатальська С. М. Філософія культури: підручник. – Київ : Либідь, 2005. – 326 с.
- Герчанівська П. Е. Культурологія : словник. – Київ : Нац. Акад. кер. кадрів культури і мистецтв, 2015. – 439 с.
- Івашина О. О. Загальна теорія культури : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Київ : ВД «Києво-Могилян. акад.», 2008. – 215 с.
- Історія культури: навчальний посібник / О. А. Гаврюшенко, В. М. Шейко, Л. Г. Тишевська. – Київ: Кондор, 2004. – 763 с.
- Культурологія : навч. посібник / М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін.; за ред. М. М. Заковича. – 4-те вид., випр. і допов. – Київ : Знання, 2009. – 589 с.
- Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства. – Київ : Либідь, 2001. – 360 с.
- Шейко В. М. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації ; В. М. Шейко, Ю. П. Богуцький. – Київ : Генеза, 2005. – 592 с.
- Шейко В.М. Культурологія / В.М. Шейко, Ю.П. Богуцький, Е.В. Германова де Діас. – Київ : Знання, 2012. – 494 с.

ЛІТЕРАТУРА

- Барг М. А. О категории цивилизации // Новая и новейшая история. – 1990. – № 5.
- Барт Р. Избранные работы ; пер. с франц. – Москва : «Прогресс», 1989. – 616 с.
- Вико Дж. Основание Новой науки об общей природе наций ; пер.с итал. – Москва ; Киев : «REFL-book» ; «ИСА», 1994. – 656 с.
- Винайдення традиції / за ред. Е Гобсбаума та Т. Рейнджера ; пер. з англ. – Київ : Ніка-Центр, 2015. – 444 с.
- Гавришак І. «Техніки тіла» Марселя Мосса: основні ідеї та положення концепції // Studia Methodologica : наук. зб. / голов. ред. Р. Гром'як ; відп. ред. І. Папуша. – Тернопіль : ТНПУ, 2013. – Вип. 35 : Поетика лірики : зб. наук. праць пам'яті доктора філол. наук, професора Т. Волкової. – С. 146-150.
- Гадамер Г.- Г. Істина і метод ; пер. з нім. – Київ : ЮНІВЕРС, 2000 . В 2 т. Т. 1. – 464 с.
- Гейзинга Й. Homo ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури. – Київ : Основи, 1994. – 250 с.
- Гірц К. Інтерпретація культур: вибрані есе / пер. з англ. – Київ : Дух і Літера, 2001. – 542 с.
- Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – Москва : Книга, 1991. – 576 с.
- Джеймисон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму. – Київ : Курс, 2008. – 504 с.
- Дианова В.М. Культурология: основные концепции ; учеб. пос. – Санкт-Петербург, 2005. – 280 с.
- Ерасов Б.С. Сравнительное изучение цивилизаций. Хрестоматия ; учеб. пос. для студ. вузов. – Москва : Аспект Пресс, 1998. 556 с.
- Иванов В. Наука о человеке. Введение в современную антропологию. – Москва : РГГУ, 2004. – 194 с.

- Канарська В. П. Формування і розвиток вчення Мірча Еліаде про міф // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. – 2013. – № 34. – С. 349-351.
- Клакхон К. Зеркало для человека. Введение в антропологию ; пер. с англ. – Санкт-Петербург : Евразия, 1998. – 352 с.
- Козловски П. Культура постмодерна: Общественно-культурные последствия техн. развития ; пер. с нем. – Москва : Республика, 1997. – 240 с.
- Культурология. XX век. Словарь. – Санкт-Петербург: Университетская книга, 1997. – 640 с.
- Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна ; пер. с франц. – Москва : Институт экспериментальной психологии; СПб. : Алетейя, 1998. – 160 с.
- Лотман Ю. М. Семиосфера: Культура и взрыв; Внутри мыслящих миров. – Санкт-Петербург : Искусство, 2000. – 704 с.
- Мосс М. Общества, обмен, личность ; пер. с франц. – Москва : Наука; Главная редакция восточной литературы, 1996. – 369 с.
- Ортега-и-Гасет, Х. Вибрані твори ; пер. з іспан. – Київ : Основи, 1994. – 424 с.
- Парсонс Т. О социальных системах ; пер. с англ. – Москва : Академический проект. 2002. – 832 с.
- Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество ; пер. с англ. – Москва : Политиздат, 1992. – 543 с.
- Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. У 2 т. – Київ : Основи, 1995.
- Уайт Л. Понятие культуры // Антология исследований культуры. Т.1. Интерпретации культуры. – Санкт-Петербург : Университетская книга, 1997. – С. 17-48.
- Успенский Б. А. Избранные труды. В 3 т. Т.1. Семиотика истории. Семиотика культуры. – Київ : Мови російської культури, 1996. – 608 с.
- Февр Л. Цивилизация: эволюция слова и группы идей // Февр Л. Бои за историю. – Москва, 1991. – С. 239-281.
- Фрейд З. Недовольство культурой // Фрейд З. Психоанализ. Религия. Культура. – Москва : Ренессанс, 1992. – С. 65-134.
- Фундаментальные проблемы культурологии: в 8 т. Том I: Теория культуры / отв. ред. Д.Л.Спивак. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2008.
- Шендрик А.И. Теория культуры. – Москва : Политиздат; Единство, 2002. – 519 с.
- Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории ; пер. с нем. Т.1-2. – Москва : Мысль, 1993-1998.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ ВІДПОВІДІ, СТРУКТУРА ОЦІНКИ І ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВСТУПНИКІВ

Відповідно до Правил прийому до ХДАК відповіді оцінюються за 200-бальною шкалою (від 100 до 200 балів). Підсумкова оцінка виставляється після завершення іспиту. Абітурієнт, що набрав менше 124 балів, до участі в конкурсі на вступ до ХДАК не допускається.

Під час відповіді перевіряються:

- широта кругозору;
- обізнаність у сфері професійного вибору;
- впевненість, самостійність та критичність суджень;
- комунікативні навички.

Відповідь оцінюється за такими критеріями:

- точність відтворення фактів, змісту понять, адекватність використання професійної термінології – оцінюється від 0 до 20 балів;

- повнота, глибина, системність знань – оцінюється від 0 до 20 балів;
- здатність логічно мислити, аналізувати, порівнювати, узагальнювати – оцінюється від 0 до 20 балів;
- уміння формулювати, обґрунтовувати власні думки, факти й робити висновки тощо – оцінюється від 0 до 20 балів;
- комунікативні навички – оцінюється від 0 до 20 балів.

Кількість балів:

Бали **176-200** виставляється, якщо:

- абітурієнт глибоко розуміє та може вільно і змістовно викласти зміст питання з використанням відповідної літератури;
- відповідь проілюстрована прикладами, цифровими даними, що підтверджують та поглиблюють зміст відповіді;
- теоретичні положення поєднані з практичними прикладами;
- продемонстровано знання сучасного стану проблем, є власна аргументована позиція з даного питання;
- дані повні і правильні відповіді на додаткові питання;
- абітурієнт вільно висловлює свої думки, володіє професійною мовою, вміє вести наукову дискусію. Відповідь конкретна, логічна, послідовна.

Бали **150-175** виставляється, якщо:

- правильно розкрито зміст питання з посиланням на відповідну фахову літературу;
- відповідь проілюстровано прикладами, цифровими даними, що підтверджують та поглиблюють зміст відповіді;
- продемонстровано знання сучасних проблем галузі;
- допущені деякі неточності при відповіді на додаткові питання;
- абітурієнт вміє висловлювати свої думки, володіє професійною мовою, але не завжди чіткий, логічний, послідовний при викладі матеріалу.

Бали **124-149** виставляється, якщо:

- відсутня відповідь на одне з запитань білета;
- отримано, в основному правильну, але недостатньо повну відповідь на поставлене запитання;
- виявлені слабкі знання сучасного стану проблем, а також недостатнє вміння пов'язати теоретичні знання з практикою;
- є труднощі у відповідях на додаткові запитання.

Бали **0-123** виставляється, якщо:

- відповідь поверхнева, виявлено незнання базових понять спеціальності, сучасних проблем галузі;
- абітурієнт лише відтворює матеріал, але не встановлює причинно-наслідкові зв'язки;
- відсутні відповіді на додаткові запитання.